

Н.В. Мартинюк¹, О.А. Бурій¹, С.Б. Убізський¹,
І.І. Сиворотка², А. Бьоргер³, К.Д. Беккер³

¹ Національний університет “Львівська політехніка”,
кафедра напівпровідникової електроніки;

² Інститут матеріалів, Науково-виробниче підприємство “Карат”;

³ Технічний університет м. Брауншвейг, Німеччина

ЗМІНА ЗАРЯДОВОГО СТАНУ ЙОНІВ ІТЕРБІЮ У СИЛЬНОАКТИВОВАНИХ КРИСТАЛАХ ТА ЕПІТАКСІЙНИХ ПЛІВКАХ $\text{Yb:Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$

✉ Мартинюк Н.В., Бурій О.А., Убізський С.Б., Сиворотка І.І., Бьоргер А., Беккер К.Д., 2008

N.V. Martynuk, O.A. Buryu, S.B. Ubizskii, I.I. Syvorotka, A. Boerger, K.D. Becker

RECHARGE PROCESSES OF YTERBIUM IONS IN HIGHLY DOPED $\text{Yb:Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$ SINGLE CRYSTALS AND EPITAXIAL FILMS

Ó Martynuk N.V., Buryu O.A., Ubizskii S.B., Syvorotka I.I., Boerger A., Becker K.D., 2008

Наведено результати вивчення впливу домішок на перезарядку йонів $\text{Yb}^{3+} \leftarrow \text{Yb}^{2+}$ під час термохімічних обробок у кристалах $\text{Yb:Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$ (Yb:IAГ). Засобами оптичної спектроскопії та вимірюванням часу життя верхнього лазерного рівня досліджено монокристали $\text{Yb:Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$, $\text{Yb}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$ (YbAG), $\text{Ni:Yb}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$, $\text{K:Yb}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$, вирощені за методом Чохральського, а також монокристалічні плівки Yb:IAГ , одержані методом рідинно-фазної епітаксії. Встановлено, що процес відновлення $\text{Yb}^{3+} \leftarrow \text{Yb}^{2+}$ в Yb:IAГ може бути реверсивним або неревверсивним, залежно від наявності в кристалі легуючих або неконтрольованих домішок.

In this communication we report about our study on the influence of impurities on recharge processes $\text{Yb}^{3+} \leftarrow \text{Yb}^{2+}$ under thermo-chemical treatments in $\text{Yb:Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$ (Yb:YAG) crystals and films. Single crystals of $\text{Yb:Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$, $\text{Yb}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$ (YbAG), $\text{Ni:Yb}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$, $\text{K:Yb}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$ grown by Czochralski- technique as well as single crystalline films of $\text{Yb:Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$ grown by liquid phase epitaxy were investigated by means of fluorescence lifetime measurements and optical spectrometry. It was found, that the reduction process $\text{Yb}^{3+} \leftarrow \text{Yb}^{2+}$ in Yb:YAG can be reversible or non-reversible depending on the presence of additional (doping or impurity) ions.

Вступ

Сильноактивовані кристалічні матеріали $\text{Yb:Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$ розглядаються як найперспективніші для активних середовищ дискових лазерів високої та середньої потужності з діодним збудженням, що генерують в околі 1 мкм, завдяки спроможності цих матеріалів до високого рівня активації йонами Yb^{3+} (аж до повного заміщення Y^{3+}) без концентраційного гасіння люмінесценції. З іншого боку, процеси гасіння можуть відбуватися за рахунок передавання енергії збудження йонів Yb^{3+} до йонів неконтрольованих домішок та центрів забарвлення [1, 2], що призводить до скорочення часу життя верхнього лазерного рівня йона Yb^{3+} та модифікації кінетики люмінесценції. Як було встановлено у роботах [2, 3], ефективними центрами гасіння люмінесценції Yb^{3+} є, зокрема, йони Yb^{2+} , які формуються у кристалі під час вирощування. Іншим перспективним напрямком використання сильноактивованих матеріалів Yb:IAГ є реєстрація низькоенергетичних сонячних нейтри-

но, використовуючи люмінесценцію з перенесенням заряду в УФ та видимому діапазонах [4, 5]. Вивчення умов та закономірностей процесів перезарядки $\text{Yb}^{2+} \leftrightarrow \text{Yb}^{3+}$ є важливим для обох напрямків застосування. Ця робота продовжує вивчення спектроскопічних особливостей епітаксійних плівок $\text{Yb}:\text{IAГ}$ [6, 7], а також оптичні *in-situ* дослідження кінетик окиснення кристала YbAG [8], і спрямована на формування глибших уявлень про механізми процесів перезарядки $\text{Yb}^{2+} \leftrightarrow \text{Yb}^{3+}$.

Методика досліджень

Дослідження виконували на монокристалах $\text{Yb}:\text{Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$, $\text{Yb}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$, $\text{Ni}:\text{Yb}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$, $\text{K}:\text{Yb}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$, вирощених методом Чохральського (Cz) в Інституті лазерної фізики Гамбурзького університету (м. Гамбург, Німеччина), та монокристалічних плівок $\text{Yb}:\text{Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$, отриманих методом рідинно-фазної епітаксії (РФЕ) на підкладках $\text{Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$ в Інституті матеріалів НВП “Карат” (м. Львів, Україна). Деякі характеристики досліджуваних зразків наведено в табл. 1 (склад зразків вказано за шихтою).

Досліджувані монокристали вирощено на ростовій установці фірми Leybold-Heraeus з ренієвого тигля в атмосфері суміші газів $\text{N}_2:\text{H}_2 = 20:1$ за температури близько 2050°C , використовуючи вихідні матеріали високої чистоти (99,999 %).

Було вирощено дві серії зразків монокристалічних плівок ІАГ: легованих Yb , Ga та легованих Yb , Sc . Плівки обох серій були вирощені за стандартним методом ізотермічної рідинно-фазної епітаксії (РФЕ) [11] з переохолодженого розплаву гранат-утворюючих компонентів, розчинених у розчиннику на основі $\text{Bi}_2\text{O}_3\text{--B}_2\text{O}_3$, на підкладці, що обертається в горизонтальній площині. Як підкладки використовували пластини чистого монокристалічного ІАГ орієнтації [111]. Вирощування відбувалось в атмосфері повітря в температурному інтервалі $980\text{--}1020^\circ\text{C}$. Товщини одержаних плівок були $90\text{--}140$ мкм. Концентрацію Yb_2O_3 в шихті вибирали так, щоб одержати концентрацію ітербію в плівках $\text{Yb,Ga}:\text{IAГ}$ та $\text{Yb,Sc}:\text{IAГ}$ на рівні відповідно 10 та 40 ат. %. Щоби підігнати параметр елементарної комірки плівок до параметра елементарної комірки підкладки ІАГ ($12,0082 \text{ \AA}$), в розплав додавали, відповідно, Ga_2O_3 та Sc_2O_3 . Під час вирощування плівок першого типу в розплав додавали CaO з метою запобігання утворення іонів Yb^{2+} для компенсації чотиривалентних неконтрольованих домішок, які могли потрапити в розплав із платинового тигля. Розплав для вирощування плівок другого типу містив SiO_2 для формування іонів Yb^{2+} , а також MgO для їх часткової компенсації. Молярне співвідношення MgO/SiO_2 в розплаві змінювалось в межах $0\text{--}1,25$ у серії.

Оскільки йони Yb^{2+} у кристалі ІАГ спричиняють характерні смуги оптичного поглинання у видимій області [2, 9] та спричиняють скорочення часу життя верхнього лазерного рівня йонів Yb^{3+} [2, 3, 10], то для дослідження процесів перезарядки йонів ітербію в кристалах $\text{Yb}:\text{Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$, в яких наявні йони ітербію обох валентностей, використано методи оптичної спектроскопії та визначення часу життя верхнього лазерного рівня йонів Yb^{3+} .

Спектри оптичного поглинання зразків досліджено за кімнатної температури у діапазоні від 200 до 1100 нм на спектрофотометрах Lambda 900 (Perkin Elmer) та CARY 5000 (Varian).

Для визначення часу життя верхнього лазерного рівня йона Yb^{3+} у досліджуваних зразках реєструвалася кінетика люмінесценції на довжині хвилі 1030 нм при збудженні за допомогою оптичного парамагнітного осцилятора (ОПО) на 968 нм. Люмінесцентне випромінювання фокусувалось на вхідній щілині монохроматора SPEX, сигнал від якого реєструвався фотопомножувачем з характеристикою типу S1 та після підсилення відображався на осцилографі Lecroy 9360. Ураховуючи статистичний характер процесу випромінювання люмінесценції, автоматично усереднювались $600\text{--}700$ сигналів, внаслідок чого одержувалась часова залежність загасання люмінесценції (кінетика люмінесценції), яку можна опрацювати за допомогою програм ПК.

Експериментальні результати та їх обговорення

Формування іонів Yb^{2+} під час процесу вирощування. Всі свіжовирощені кристали Yb:IAГ , а також Ni:YbAG , K:YbAG мали блакитне забарвлення та їхні спектри оптичного поглинання у видимій області подібні. Наприклад, на рис. 1 показано спектр оптичного поглинання свіжовирощеного Ni:YbAG при кімнатній температурі, де окрім поглинання на 890–1040 нм, що відповідає f-f електронним переходам йона Yb^{3+} , є ще три широкі смуги в УФ та видимій області. Вони характерні для йона Yb^{2+} і відповідають 4f-5d електронним переходам [2, 9]. Таке зниження зарядового стану можливе завдяки відновлювальній атмосфері вирощування і може супроводжуватися формуванням центрів забарвлення для зарядової компенсації, наприклад, $(\text{Yb}^{2+}\text{-F}^+)$ - центрів [2, 13].

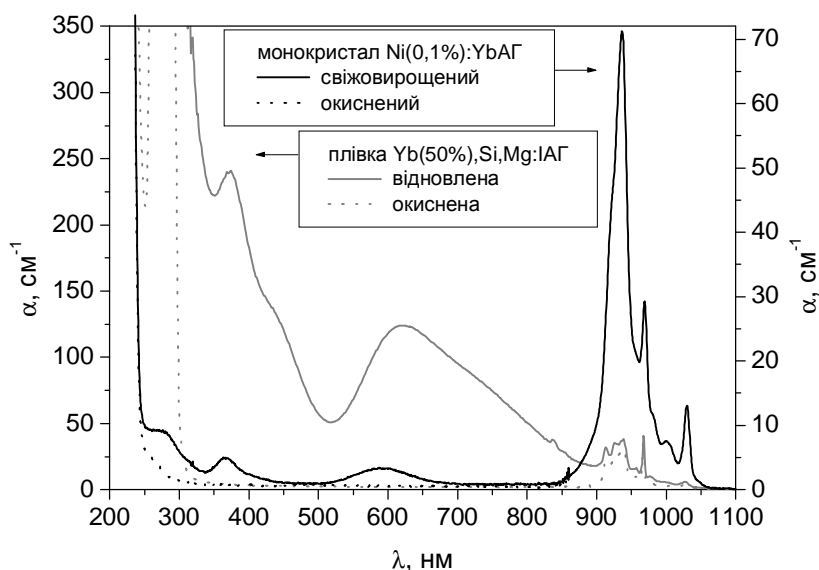

Рис. 1. Спектри оптичного поглинання кристала CNi та однієї з епітаксійних плівок серії F3 ($T=300\text{ K}$)

Аналізуючи формування Yb^{2+} в епітаксійних плівках, варто зауважити, що всі вони були вирощені в окиснювальній атмосфері, проте склад шихти був різним. На спектрах плівок з серії F3 не було характерних для йона Yb^{2+} смуг поглинання, незважаючи на присутність у шихті цієї серії йонів Si^{4+} .

У плівці F2 йони Yb^{2+} не були сформовані, ймовірно завдяки зарядовій компенсації чотири-валентних неконтрольованих домішок, які потрапляють у шихту під час росту, йонами Ca^{2+} . Слабко інтенсивні смуги поглинання Yb^{2+} спостерігались лише на спектрах плівки F1 (детально спектри обох плівок F1 та F2 розглядаються в [12]). Відсутність чи наявність Yb^{2+} в цих матеріалах також проявляється на часах життя лазерного рівня активних йонів Yb^{3+} (див. табл. 1), а саме: часи життя лазерного рівня в плівці F2 до і після окиснення майже однакові (відповідно, 665 та 700 мкс), тоді як час життя в плівці F1 істотно збільшується після окиснення (від 270 до 808 мкс).

Отже, на утворення йонів Yb^{2+} замість Yb^{3+} в IAГ під час вирощування істотно впливають домішкові йони, а також умови вирощування.

Зауважимо, що спектральні позиції максимумів смуг поглинання йонів Yb^{2+} у кристалах та плівках дещо відрізняються (рис. 1), де крім спектрів поглинання кристала CNi , для порівняння подано спектри однієї з епітаксійних плівок серії F3. На спектрах кристалів спостерігаються три смуги біля 275 нм (36363 cm^{-1}), 400 нм (25000 cm^{-1}) та 660 нм (15150 cm^{-1}). А на спектрах епітаксійних плівок можна спостерігати дві смуги з піками біля 375 нм (26666 cm^{-1}) та 625 нм (16000 cm^{-1}). Третю смугу в УФ діапазоні ми не можемо побачити через те, що вона попадає в

сильну смугу поглинання на 250–305 нм, яка характерна для всіх наших плівок і яку приписують йонам Bi^{3+} [6]. Відмінність у положеннях максимумів поглинання Yb^{2+} у різних матеріалах пояснюють їх сильною залежністю від параметра елементарної комірки [14]. Відмінність є також і у відносних інтенсивностях смуг поглинання йонів Yb^{2+} та Yb^{3+} . Зокрема, в плівці інтенсивність смуг поглинання Yb^{2+} у кілька разів більша за інтенсивність смуг поглинання Yb^{3+} і на порядок більша за інтенсивність поглинання Yb^{2+} в кристалі, де поглинання Yb^{3+} набагато інтенсивніше за поглинання Yb^{2+} . Таке співвідношення інтенсивностей поглинання може свідчити про те, що частка йонів ітербію в двовалентному стані, які сформувалися в плівці, є набагато більшою, ніж у кристалі.

Таблиця 1

Деякі характеристики досліджуваних зразків

Позначення зразка	Склад (ат.%)	Метод, умови вирощування	Товщина, мкм	Час життя Yb^{3+} , мкс свіжовир./окиснен	Поглинання Yb^{2+} у свіжовир. зразку	Поглинання Yb^{2+} після циклу окиснен./відновл.
C20	$\text{Yb(20):Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$	Cz, N_2/H_2	494	918 / 1072	+	–
C40	$\text{Yb(40):Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$	Cz, N_2/H_2	416	241 / 1142	+	–
C60	$\text{Yb(60):Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$	Cz, N_2/H_2	494	44 / 1108	+	–
C80	$\text{Yb(80):Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$	Cz, N_2/H_2	790	11 / 1021	+	–/+
C100	$\text{Yb}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$	Cz, N_2/H_2	370	17 / 983	+	–
CNi	$\text{Ni(0,1):Yb}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$	Cz, N_2/H_2	500	6 / 284	+	+
СК	$\text{K(0,5):Yb}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$	Cz, N_2/H_2	455	7 / 500	+	+
F1	$\text{Yb(10),Ga:Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$ ($\text{Ga}_2\text{O}_3/\text{Al}_2\text{O}_3 = 0,0418$)	РФЕ, повітря	16	270 / 808	+	–
F2	$\text{Yb(10),Ga,Ca:Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$ ($\text{Ga}_2\text{O}_3/\text{Al}_2\text{O}_3 = 0,104$ $\text{CaO}/\text{Al}_2\text{O}_3 = 0,004$)	РФЕ, повітря	38	665 / 700	–	–
F3 (серія)	$\text{Yb(40),Si,Mg,Sc:Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$ ($\text{MgO}/\text{SiO}_2 = 0-1,25$)	РФЕ, повітря	90–140	-	–	+

Процес перезарядки $\text{Yb}^{2+} \rightleftharpoons \text{Yb}^{3+}$ при окисненні. Як було показано у [3], процес перезарядки $\text{Yb}^{2+} \rightarrow \text{Yb}^{3+}$ в Yb:IAГ починається при температурі 800 °С. Ми відпалили всі досліджувані зразки, в яких було утворено йони Yb^{2+} , в окиснювальній атмосфері, а саме: кристали C20, C60, CNi, СК у повітрі при 1050 °С протягом 24 год; плівку F1 в O_2 при 900 °С протягом 12 год. У результаті всі зразки стали безбарвними і прозорими у видимій області спектра, незалежно від легування та умов вирощування. Відповідно, після усунення йонів Yb^{2+} – центрів гасіння люмінесценції Yb^{3+} – значення часу життя лазерного рівня Yb^{3+} у відпалених зразках зросли в кілька разів, порівняно зі свіжовирощеними зразками (див. табл. 1). Отже, процес окиснення $\text{Yb}^{2+} \rightarrow \text{Yb}^{3+}$ в Yb:IAГ відбувається під час відпалу в окиснювальній атмосфері (зокрема у повітрі) за температур $t \geq 800$ °С, незалежно від умов вирощування та додаткового легування матеріалу.

Процес перезарядки $\text{Yb}^{3+} \rightleftharpoons \text{Yb}^{2+}$ при відновленні. Для дослідження умов формування йонів Yb^{2+} під впливом термо-хімічних оброблень, ми відпалили попередньо окиснені кристали у відновлювальній атмосфері кількома етапами:

- 1) у Ar/H_2 за 900°С протягом 2 або 6 год. (всі зразки);
- 2) у Ar/H_2 за 1050°С протягом 24 год. (зразки СК і CNi);
- 3) у Ar/H_2 за 1200 °С протягом 15 год (всі зразки);
- 4) у вакуумі з додаванням металічного титану за 1200 °С протягом 10 год (зразки CNi, C40, C60, C80 та C100).

Після кожного етапу відпалу вимірювались спектри оптичного поглинання зразків при кімнатній температурі, що давало нам інформацію про наявність у них йонів Yb^{2+} .

У кристалах, легованих металами, – це зразки CNi та СК – процес перезарядки $\text{Yb}^{3+} \rightarrow \text{Yb}^{2+}$ починався за температури 900°C , досягаючи значення коефіцієнта поглинання, як у свіжовирощених зразках, після відпалу в Ar/H_2 при 1200°C (етап 3). Це добре зрозуміло з рис. 2, на якому подано спектри оптичного поглинання СК.

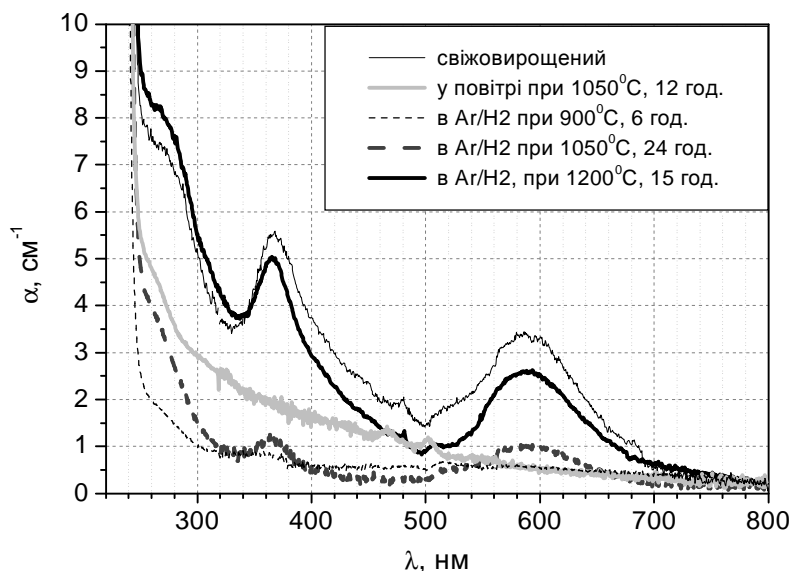

Рис. 2. Спектри оптичного поглинання після високотемпературних відпалів кристала СК ($T=300\text{ K}$)

Інакша ситуація спостерігалась на номінально чистих кристалах $\text{Yb}:\text{LAG}$ без додаткового легування: формування йонів Yb^{2+} у зразках С40, С60, С100 після етапів відновлення 1–4 та у зразку С20 після етапів 1–3 не відбувалося. Єдиний кристал, у якого з'явилися смуги поглинання Yb^{2+} , – це С80, спектри якого показано на рис. 3. На нашу думку, процес перезарядки $\text{Yb}^{3+} \rightarrow \text{Yb}^{2+}$ у цьому зразку відбувається за участю неконтрольованих домішок і/або дефектів наявних у ньому. Таке припущення ґрунтується на такому: кінетика люмінесценції Yb^{3+} окисненого С80 не описується задовільно однією експонентою, на відміну від інших окиснених зразків $\text{Yb}:\text{LAG}$, що однозначно свідчить про наявність центрів гасіння люмінесценції [1–3]. Для порівняння на рис. 4 показано кінетики люмінесценції Yb^{3+} зразків С80 і С20 у напівлогарифмічному масштабі, де експонентні кінетики є прямими.

Окремий додатковий експеримент був виконаний на кристалі С100, а саме: за умов 1, 3, 4 були відпалені два зразки цього кристала, один з яких був свіжовирощений, а другий попередньо окиснений. Спектри обох зразків після високотемпературних відпалів показано на рис. 5, а, б, з яких зрозуміло, що у свіжовирощеному зразку значна кількість йонів Yb^{2+} утворилася після відпалу у вакуумі з титаном, тоді як в окисненому зразку перезарядка йонів ітербію не відбулася. Це свідчить про те, що під час окиснення свіжовирощеного кристала відбуваються певні незворотні процеси, після яких повернення кристала у вихідний стан є неможливим. Отже, розглядаючи процеси перезарядки йонів ітербію, можна говорити про їх нереверсивність за певних умов. Беручи до уваги, що зразки CNi та СК вирощувались у тих самих умовах, що і всі зразки С20–С100, робимо висновок, що реверсивність або нереверсивність процесу відновлення $\text{Yb}^{3+} \rightarrow \text{Yb}^{2+}$ залежить від наявності домішок (неконтрольованих або спеціально уведених).

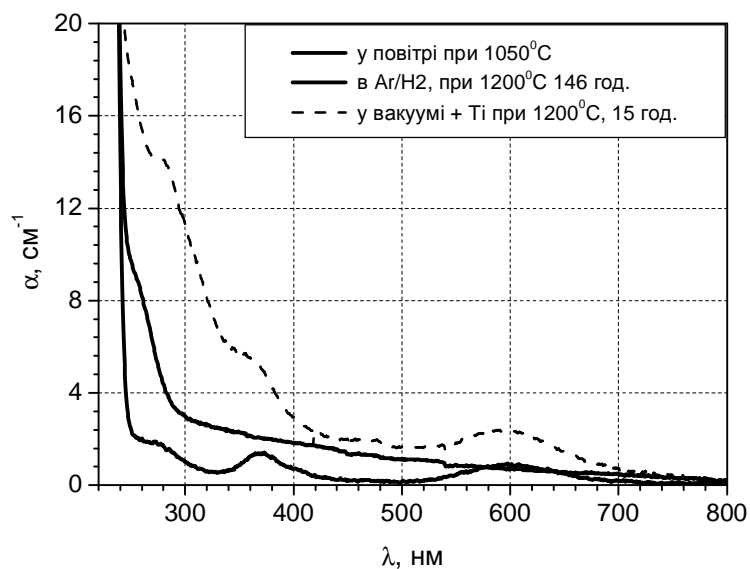

Рис. 3. Спектри оптичного поглинання кристала C80 після високотемпературних відпалів ($T=300\text{ K}$)

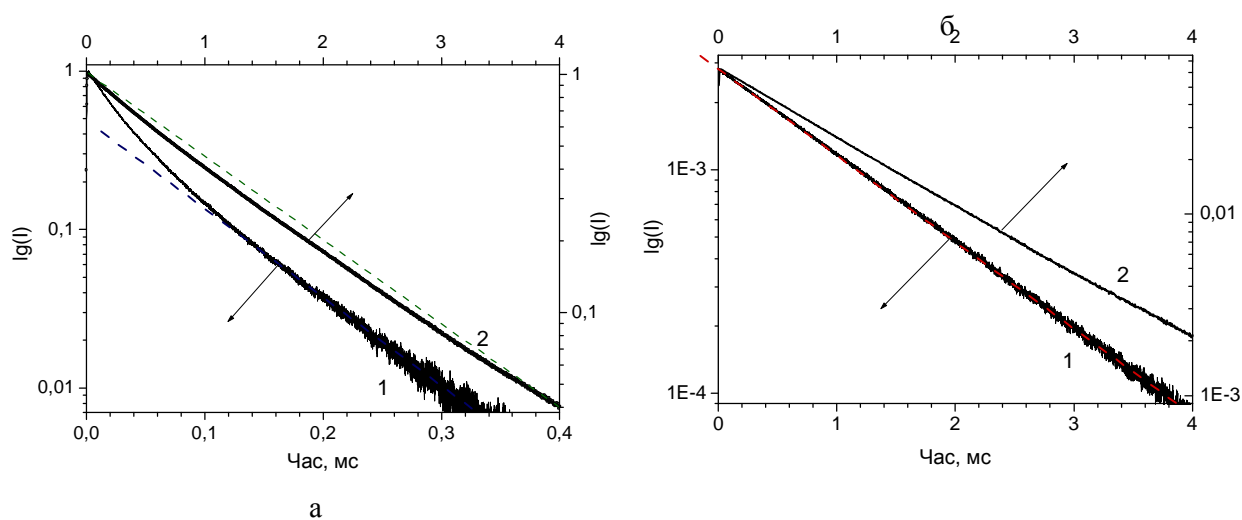

Рис. 4. Кінетики люмінесценції йона Yb^{3+} ($\lambda=1030\text{ нм}$) у свіжовирощених та відпалених на повітрі кристалах:
а – C80; б – C20;

1 – у свіжовирощеному кристалі; 2 – в окисненому кристалі

До такого самого висновку дійшли, досліджуючи півки. Зокрема, попередньо окиснені півки ми відпалювали у Ar/H_2 при 900 та $975\text{ }^\circ\text{C}$. У результаті, процес перезарядки $\text{Yb}^{3+} \rightarrow \text{Yb}^{2+}$ відбувся в усіх півках серії F3, додатково легованих як двовалентними (Mg^{2+}), так і чотиривалентними йонами (Si^{4+}). На рис. 1 зображено спектри поглинання однієї з епітаксійних півок цієї серії після високотемпературних відпалів. Тоді як у півці F2, легованій лише двовалентними (Ca^{2+}) йонами, а також у номінально чистій півці F1, повторне відновлення не відбулося.

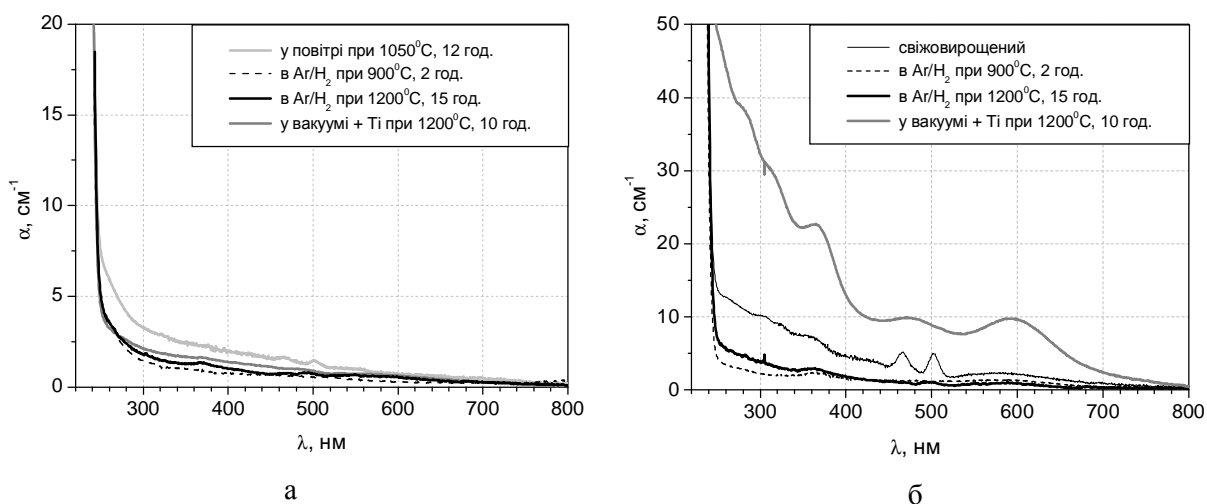

Рис. 5. Спектри оптичного поглинання кристала C100: а) спочатку окисненого, потім віддаленого у відновлювальних умовах; б) свіжовирощеного, потім віддаленого у відновлювальних умовах ($T=300\text{ K}$)

Висновки

Досліджено процеси перезарядки $\text{Yb}^{3+} \leftrightarrow \text{Yb}^{2+}$ у сильноактивованих кристалічних матеріалах $\text{Yb}:\text{Y}_3\text{Al}_5\text{O}_{12}$ – монокристалах та епітаксійних плівках. Установлено, що процес окиснення $\text{Yb}^{2+} \rightarrow \text{Yb}^{3+}$ в $\text{Yb}:\text{IAГ}$ в атмосфері повітря починається при температурі $800\text{ }^\circ\text{C}$ і відбувається, незалежно від умов вирощування та додаткового легування матеріала. На зниження зарядового стану йонів ітербію до Yb^{2+} в $\text{Yb}:\text{IAГ}$ під час вирощування впливають як умови вирощування, так і наявність домішок (неконтрольованих або спеціально введених). Процес відновлення $\text{Yb}^{3+} \rightarrow \text{Yb}^{2+}$ в $\text{Yb}:\text{IAГ}$ може бути реверсивним або нереверсивним, залежно від наявності в матеріалі домішкових (неконтрольованих або спеціально введених) йонів. Повторне відновлення $\text{Yb}^{3+} \rightarrow \text{Yb}^{2+}$ в окиснених матеріалах, номінально чистих та легуваних три- або двовалентними йонами, не відбувається.

Робота виконана в межах держбюджетної теми “Сегнет” Міністерства освіти і науки України та проекту двостороннього українсько-німецького науково-технічного співробітництва ДК-М/53-2008.

1. Falgun D. Patel, Eric C. Honea, Joel Speth et al // *IEEE J. of Quant. Electron.* – 2001. – 37(1). – P. 135-144.
2. Peizhi Yang, Peizhen Deng, Zhiwen Yin. *J. Lumin.* – 2002 – 97. – P. 51-54.
3. Fagundes-Peters D., Martynyuk N., Lünstedt K. et al // *J. Lumin.* – 2007. – 125. – P. 238-247.
4. Guerassimova N., Garnier N., Dujardin C., Petrosyan A.G., Pedrini C. *Chem. Phys. letters.* – 2001. – 339. – P. 197-202.
5. Guerassimova N., Garnier N., Dujardin C., Petrosyan A.G., Pedrini C. *J. of Lum.* – 2001. – 94-95. – P. 11-14.
6. Ubizskii S.B., Matkovskii A.O., Melnyk S.S. et al. *Phys. stat. sol. (a).* – 2004. – 201. – P. 791-797.
7. Martynyuk N.V., Ubizskii S.B., Buryy O.A., Becker K.D., Kreye M. *Phys. stat. sol. (c).* – 2005. – 2(1). – P. 330-333.
8. Kreye M., Becker K.D. *Phys. Chem. Chem. Phys.* – 2003. – 5. – P. 2283-2287.
9. Henke M., Persson J. and Kück S. *J. Lumin.* – 2000. – 87-89. – P. 1049-1051.
10. Sumida D.S., Fan T.Y. *Opt. Lett.* – 1994. – 19. – P. 1343-1345.
11. Robertson J.M. *J. Crystal Growth.* – 1978. – 45. – P. 233-242.
12. Zakharko Ya.M., Luchechko A.P., Ubizskii S.B., Syvorotka I.I., Martynyuk N.V., Syvorotka I.M. *Rad. Measurements.* – 2007. – 42. – P. 843-846.
13. Hongbing Yin, Deng Peizhen. *J. Appl. Phys.* – 1998. – 83(7). – P. 96-99.
14. Butajeva T.I., Petrosian A.G., Petrosian A.K. *Неорганические материалы.* – 1988. – 24. – P. 430-437.